

DÜNDEN BUGÜNE BİLECİK BÖLGESİNDE YAŞAYAN
YÖRÜKLER'DE SOSYOKÜLTÜREL HAYAT VE İKTİSADİ YAPI
FROM PAST TO TODAY SOCIO-CULTURAL LIFE AND
ECONOMIC STRUCTURE OF YÖRÜKS IN THE REGION OF BİLECİK

SEDA YILMAZ VURGUN

Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Assist. Prof. Dr., Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Science and Letters, Department of History
seda.yilmazvurgun@bilecik.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-1897-0411>

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute
TAED-63, Eylül-September 2018 Erzurum
ISSN-1300-9052

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-*Received Date* : 09.04.2018

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 16.08.2018

Sayfa-*Pages* : 591-616

 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat3917>

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

This article was checked by

 iThenticate®

DÜNDEN BUGÜNE BİLECİK BÖLGESİNDE YAŞAYAN
YÖRÜKLER'DE SOSYOKÜLTÜREL HAYAT VE İKTİSADİ YAPI
FROM PAST TO TODAY SOCIO-CULTURAL LIFE AND
ECONOMIC STRUCTURE OF YÖRÜKS IN THE REGION OF BİLECİK

SEDA YILMAZ VURGUN

Öz

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde merkez olması ile bölge ayrı bir öneme sahip olmuştur. Eskişehir'e bağlı bir kaza olan Bilecik, 1885 yılından itibaren Ertuğrul sancağına dâhil edilmiştir. Bilecik bölgesinde yaşayan Yörükler, Kayı boyuna mensup Karakeçili aşiretine bağlıdır. Bölgede dağınık hâlde bulunmalarının yanında Yörük nüfusu 15 köyde daha yoğundur. Günümüzde hızla değişen yaşam koşulları Yörük insanı da etkilemiş köyler birkaç hanenin yaşadığı ırsız yerler haline gelmiştir.

Bu çalışmada Bilecik'teki Yörük kültürünün genel özellikleri ve geçmişten günümüze gerçekleşmiş olan değişim ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada Bilecik'te bulunan Yörük köylerine gidilerek yerinde gözlem yapılmış, yaşları 70 ile 95 arasında değişen tarihe tanıklık etmiş Yörük büyükleri ile görüşülmüştür. Elde edilen bulgular gazeteler, arşiv belgeleri ve araştırma eserleri doğrultusunda analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma Bilecik'te yaşayan Yörüklerin kaybolmaya yüz tutmuş değerlerinin geleceğe taşınması adına önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilecik, Yörük, Karakeçili, Kültür.

Abstract

This region was of importance, because it became the heart during the foundation of Ottoman Empire. Bilecik, which was a township subject to Eskişehir, was attached to the sancak of Ertuğrul after 1885. The Yörüks that live in the region of Bilecik, are the members of Karakeçili tribe belonged to Kayı. Besides the Yörüks living in that region dispersedly, they live intensely in 15 villages. In our days, Yörük people are exposed to the transformation in every area as a result of rapidly changing conditions.

In this study it aims to examine the general features of Yörük culture and the transformation taken place from past to today. Here, some observations have been made by visiting the Yörük villages in Bilecik and, the interviews have been realized with Yörük elders. The results obtained has been tried to be analyzed in the context of newspaper, archival material and secondary sources. This study may become important as to carry into future the values of Yörüks living in Bilecik, which fall into oblivion.

Key Words: Bilecik, Yörük, Karakeçili, Culture.

Giriş

Yörük, göçebe hayatı yaşayan Türk kavimlerine verilen bir ad olup ekonomileri hayvancılığa dayanan, kışı ılıman iklimlerde yazı da yaylalarda geçiren bir halktır. XVI. yüzyılda Türkmenlere verilen Yörük adının yürümek fiilinden geldiği savunulmaktadır¹ Yörük kelimesi zamanla değişim göstermiş olup yetenekli, kabiliyetli, mücadeleci gibi anlamlar içermeye başlamıştır.²

Yörükler, Anadolu ve Ege bölgesi gibi farklı güzergâhları kullanarak göç etmişlerdir.³ Bilecik bölgesinde yaşayan Karakeçililer ise Türkistan-Horasan ve Anadolu çizgisinde göçe mecbur kalmışlardır. Bu göç esnasında 8.000 kadar Karakeçili, ilk olarak Rakka üzerinden Urfa'ya gelmiş ardından Bilecik'e yerleşerek Söğüt'te Osmanlı Devleti'nin temellerini atmıştır.⁴

Osmanlı Devleti Türk oymaklarına iyi gelir getiren zengin bir reaya gözü ile bakmış, oymakların olduğu bölgeler de mali gelirlerin zenginliğinden dolayı sancaklar ve kadıliklar kurarak idari bir yapı meydana getirmiştir. Osmanlı Devleti ayrıca Yörükleri zorunlu iskâna tabi tutarak arazilerin işlenmesini de sağlamıştır.⁵

Osmanlı Devleti ülke içinde asayişini sağlamak için Karakeçilileri kullanmıştır. XVII. yüzyılın sonuna doğru oymaklara mensup gençlerden askeri birlikler teşkil etmeye başlamıştır.⁶ II. Abdülhamid Ruslara ve Ermenilere karşı kurulan Hamidiye Alayları'na Karakeçilileri de dâhil etmiştir. Padişahın Söğüt çevresindeki Karakeçili gençlerden oluşan alaya "Ertuğrul Alayı" adını vermesi, devletin Karakeçili aşiretine duyduğu güvenin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁷

Yörükler konar-göçer hayattan yerleşik hayata farklı tarihlerde geçmişlerdir. 1877-1878 yılında Osmanlı-Rus savaşının ardından Rusya ele geçirdiği bölgelerdeki halkı zorunlu göçe tabi tutmuştur. Zulümden kaçan muhacirler Osmanlı'nın çeşitli bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Bilecik'e çok sayıda muhacir gelmiş, 1893 yılında sadece Pazarcık'ta muhacirlere teşkil edilen köy sayısı 15'i bulmuştur.⁸ Karakeçili aşireti 1893 yıllarında muhacirlerin geleceğini öğrendikten sonra yerleşik hayata geçmeye

¹ A. Metin Kargin, *Mersin'de Yaşayan, Son Yörükler Olan Sarıkeçililer'in Yaşantıları*, Kültürel Özellikleri ve Yörük Müziği Üzerine Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Sa: 35, Erzurum, 2015, s.273; Zeki Oğuz, *Yaylaların Özgür Çocukları Yörükler*, Fidan Yayınları, Konya, 2004, s.5.

² Atilla Erden, "Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler", *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s.140.

³ Şerif Baykurt, "Türk Kültüründe Oyunlar ve Danslar", *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s.147.

⁴ İsmail Özçelik, "Anadolu'da Karakeçililer", *Oğuz Geleneği Çevresinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*, Ofset Matbaacılık, Kırıkkale, 2003, s.82; Aydın Ayhan, *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler*, Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Genele Yayınları, Balıkesir, 1999, s.92-93.

⁵ Erman Artun, "Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneklere", *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s.140.

⁶ Faruk Sümer, "Yörükler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2013, s.571.

⁷ Gülin Ögüt Eker, "Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri", *Türk Kültüründe Karakeçililer Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Şanlıurfa, 3 Haziran 1999, s.107.

⁸ Halim Demiryürek, *Ertuğrul Sancağı (1900-1918)*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015, s.121.

başlamıştır. ⁹ Ancak Bilecik'in köylerinde yaşayan Yörükler, yerleşik hayata geçmelerinde Ahmet Vefik Paşa'nın etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ahmet Vefik Paşa muhacirlerin bölgeye geleceğini, bu nedenle yerleşik hayata geçilmesinin Yörüklerin topraklarını kaybetmemesi açısından iyi olacağını belirtmiştir. ¹⁰

Bilecik Bölgesindeki Yörük Köyleri

İlk çağlarda Bithynia bölgesi olarak ifade edilen bölge Marmara bölgesinin güneydoğu ucunda yer almaktadır. Bilecik, Selçuklular ve Bizanslılar açısından bir uç bölge konumundaydı. Bölge, Osman Gazi'nin Bilecik'i fethettikten sonra burayı kendine merkez yapması ile ayrı bir öneme sahip olmuştur. ¹¹ Eskişehir'e bağlı bir kaza olan Bilecik 1885 yılında Ertuğrul sancağına dâhil olmuştur. ¹² 1924 yılında Bilecik il statüsünde vilayet olmuştur. ¹³

Bilecik şehrinde çok sayıda köy mevcuttur. Şehirde asıl adı Bakras ¹⁴ olup sonrasında baraj yapımından dolayı yeni bir yerleşim yerine ayrılan Günyurdu, ¹⁵ Bahçecik, ¹⁶ Dübekli, ¹⁷ Küçükelmali, ¹⁸ Muratdere, ¹⁹ Aksutekke, ²⁰ Kızılcapınar, ²¹ Çaydere, ²² Kuyupınar, ²³ Delielmacık, ²⁴ Aşağıarmutlu (Oğlakçı), ²⁵ Bozolan, ²⁶ Kızıltepe, ²⁷ Kuyupınar, Ece (Cokcapınar) ²⁸ gibi Yörük köyleri mevcuttur.

⁹ Hilmi Dulkadir, *İçel'de Son Yörükler Sarıkeçeliler*, Mersin Halk Eğitim Merkezi Yayınları, Mersin, 1997, s.142,151.

¹⁰ K.K., Ayşe Loka, 70 yaşında, Küçük Elmalı Köyü; Hıgari Egawa-İlhan Şahin, *Bir Yörük Grubu ve Hayat Tarzı: Yağcı Bedir Yörükleri*, Eren Yayınları, İstanbul, 2007, s.133.

¹¹ Taner Bilgin, *Milli Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015, s.8.

¹² Bilgin, *a.g.e.*, s.11

¹³ Erol Altınsapan, *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış Bilecik Orhangazi İmareti Kazı Sonuçları*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003, s.60.

¹⁴ Bakras ismi bir şeyhin adından gelmektedir ve Ermeni pazarında Bakras adlı bir vakıf bulunmaktaydı. (BOA. TTD. 453, s.235a; TADB. TTD. 585, s.291.a)

¹⁵ Bilecik iline 36, Pazaryeri ilçesine 8 km uzaklıktadır. <https://bakraz.tr.gg/G-Ue-NYURDU-K-Oe-Y-Ue-.htm>.

¹⁶ Abdülhamid zamanında muhafız alayına Bahçecik köyünden 15 kişi götürülmüştür. Bilecik'e II. Abdülhamid tarafından verilen sancak Bahçecik köyüne getirilmiştir. (K.K. Muhtar Recep Gündüz 1984 yılında muhtar olmuştur.)

¹⁷ Yörük köyüdür. Bozüyük'e 10 km'dir. 2000 sayımına göre nüfus 278'dir. 1940 yılında köy şimdiki yerine yerleşmiştir. <http://www.cokcapınar.com/sayfa/detay/?m=906-yoruk-cepni-dubekli-koyu>

¹⁸ Küçükelmali köyü 1850 li yıllarda konar göçer olarak Cami bölgesinin kuzeyine 7 ocak olarak kurulmuştur. http://www.kucukelmali.com/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=62

¹⁹ Bozüyük'e 15 km uzaklıktadır. <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238490>

²⁰ Aksutekke köyü Osmanlı Devleti'nin kuruluşu esnasında kurulan köylerden biridir. Köy adını içinde bulunan Osmanlı zaviyesinden almıştır. (TADB. TTD. 145, s.94B.)

²¹ Bilecik'in Bozüyük ilçesine bağlıdır. <http://www.nufusune.com/5680-bilecik-bozuyuk-kizilcapınar-koy-nufusu>.

²² Bilecik'in Bozüyük ilçesine bağlıdır. <http://www.nufusune.com/5670-bilecik-bozuyuk-caydere-koy-nufusu>.

²³ Kalımkuyu karyesinin Kuyupınar olma durumu mevcuttur.

²⁴ Bilecik'in Bozüyük ilçesine bağlıdır. <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238478>.

²⁵ Bilecik'in merkezine 27 kilometre uzaklıktadır. <https://www.haritatr.com/harita/asagi-armutlu/113115>.

²⁶ Bilecik'in Bozüyük ilçesine bağlıdır. <http://www.nufusune.com/5668-bilecik-bozuyuk-bozalan-koy-nufusu>.

²⁷ Bilecik'in Bozüyük ilçesine bağlıdır. <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238486>.

²⁸ Bozüyük'e 30 km uzaklıktadır. <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238501>.

1-Bilecik Yörüklerinde Sosyal Yapı

Yörüklerde toplumsal birimin en küçük yapı taşı çadır olup meskenden çok haneyi ifade ederdi. Çadırlarda iki üç hane bir arada yaşardı.²⁹ Bilecik Yörüklerinde ataerkil bir aile yapısı olmakla birlikte kadın ayrı bir öneme sahiptir. Evin büyük kadını da olmak üzere bütün aile bireyleri babaya saygı duymak zorundadır.³⁰ Yörük kadını çok güçlü olsa da erkeği ön plana çıkartarak onu aile içinde yüceltir ve hane içindeki dengeyi düzenler. Yörük erkeği despot değildir. Zaman zaman erkeğin kadına danıştığı durumlar olmaktadır. Erkek, çocuklarına ve eşine bakmak ile yükümlüdür. Eğer görevini yerine getirmese kadın kayınvalide veya kayınpederine durumu anlatır, bu durumda erkek, anne ve babası tarafından uyarılırdı.³¹

Eski devirlerde bir evin içinde yaşayan insan sayısı oldukça fazlaydı. Dede, oğul, torun ve torunun torunu bir arada yaşardı. Birbirlerine arka çıksın, hayvanlara baksın, tarlalar ekilsin diye çok çocuk yapılırdı. Ancak değişen koşullar ile birlikte çocuk sayısı azalmış ve aileler küçülmüştür.³²

Evlerde ve dışarıda yaşlılar görüldüğünde ihtimamlı davranılır, ihtiyarlara saygı gösterilirdi.³³ Büyüklerin yanında babalar çocuklarını sevmekten çekinirdi. Genelde bebekler ve çocuklar ile kadınlar ilgilenirlerdi. Kızılcapınar ve Çaydere köylerinde erkekler kasket takardı. Kasketsiz dışarı çıkan insanlar hoş karşılanmaz hatta kasketler sofrada bile çıkartılmazdı. Kasketsiz dışarı çıkan erkekler görüldüğünde "dışarıda başı kabak gezenler var" denirdi.³⁴

Yörük köylerinde yemek ortaya konan bir kaptan yenirdi. Fakirlik zamanları olduğundan kaşık, çatal bulmak kolay olmazdı. Düğünler ve özel günlerde kaşık ve kap kacak diğer köylerden getirilirdi.³⁵ Kahvaltıda tarhana çorbası, mısır unundan yapılan "memalika" ve "göbekli" gibi yiyecekler yenirdi. Yumurta, peynir gibi yiyecekler satmak için üretilirdi.³⁶

Yörük köyleri konukseverliklerini günümüze kadar korumuştur. Evlerine misafir olduğunuzda Aksutekke köyünden Hasan Özcan'ın dediği gibi "kız kalk kahvaltı getir, ayran getir, meyve getir" sözleri arasında gelen misafire birçok şey ikram edilirdi.³⁷ Çaydere köyünden Hüsam Çaydere'nin evinde olduğu gibi de misafir iyice gözü gönü doyurulmadan masadan gönderilmezdi.³⁸

Yörüklerde kadın aktif olarak gündelik hayatın içindedir. Hayvancılık ile uğraşan bir aileye mensupsa sabah hayvanların sağımı ile ilgilenip ev işlerini halletmek, yemek

²⁹ Masatake Matubara, *Göçebeliğin Dünyası*, Çev: Kilyotaka Sugihara, Atarürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.259.

³⁰ K.K. Hüsam Çaydere, 80 yaşında, Çaydere Köyü,

³¹ Erdal Aksoy, "Konar-Göçer Yörük Alt Kültüründe Kadın Kimliği", *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler*, Ankara, 2008, s.18

³² Musa Seyirci, *Ege Yörükleri*, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s.16

³³ Metin Özer, *Sancaklı Yörükleri*, Umay Yayınları, İzmir, 2006, s.60

³⁴ K.K. İsmihan Çaydere, Çaydere Köyü

³⁵ Gülistan Karakaya, 80 yaşında, Kızılcapınar Köyü;

³⁶ K.K., Aysel Yılmaz 56 yaşında Dübekli Köyü; K.K. Himmet Karakoç, 40 yaşında Kızılcapınar Köyü; K.K. İsmihan Çaydere, Çaydere Köyü; Arzu Alan, 80 yaşında Delielmacık Köyü.

³⁷ K.K. Hasan Özcan, 84 yaşında Aksutekke Köyü.

³⁸ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü,

yapmak, çocuklara bakmak zorundaydı.³⁹ Evde bulunan genç kızların da hayvanları otlatmak veya çapa kazmak gibi birtakım görevleri vardı.⁴⁰

Yörükler arasında geçmiş dönemlerde okuma-yazma oranı düşüktü. Çocukların bir kısmı ilkokula kadar okula giderdi. Kız çocuklarının okutulması pek tasvip edilmezdi. Aşağıarmutlu köyünden Fatma Karadeniz eski dönemlerde kız çocuklarının okutulmasının toplum içinde ayıplandığını belirtmiştir. Ancak günümüzde eğitime önem verilerek özellikle kız çocuklarının okutulması üzerinde durulmaktadır.⁴¹

Yörük kadınları günlük hayatlarında yoğun bir şekilde çalıştıklarından dolayı içlik, kolon,⁴² üç etek, yağlık, cepken, çorap, yemeni gibi kıyafetleri giyerlerdi. Kıyafetlerde rahatlık ön plandaydı.⁴³ Kadınlar saçlarına muhacir köylerinden kil getirerek sürerlerdi.⁴⁴ Genç kızların saçları bellerine kadar uzun olurdu. Uzun boylu, uzun saçlı, dik yürüyen kadınlar güzel olarak algılanırdı.⁴⁵

Kızılcapınar, Çaydere köylerinde pantolona "potur", cekete "setre", uzun kollu atlete ise "göynek" denirdi. Yörük kadınları çok soğuk havalarda ısınmak için koyun yününden patik örerdiler.⁴⁶ Erkekler ayağa "çuha" denen iskarpin ve "çarık" giyerlerdi.⁴⁷

Yörük köylerinin kendilerine has âdetleri bulunmaktadır. Mesela Çaydere köyünde korkana "dalağı kalkmış" denirdi. Bir şeylerden korktuğu düşünülen kişi bir koltuğa ya da yatağa yatırılırdı. Sonra diğer bir kişi eline bir balta alırdı. Çevrede bulunanlar "dalağını kesersen, kesmezsin" diyerek eli baltalı kişi ile konuşurdu. Korkan kişiye sembolik olarak balta ile vurulur gibi yapılarak ritüel sonlandırılırdı. Bu durumun korkuya iyi geldiği düşünülürdü.

Çaydere Yörükleri arasında "ocaklık" denen bir durum vardı. Elinin şifalı olduğuna inanılan kişiler usta çırak ilişkisi ile şifa yöntemini söz konusu kişiye öğrettiği için bu duruma da "el verdi" denilmekteydi. Hastalık gibi durumlarında eli şifalı kişilere gidilirdi. Mesela köpek ısırınca ocaklık denen eli şifalı kişiden tuz ve ekme alınarak yenirdi.⁴⁸

Yörükler arasında hasta insan pek çıkmazdı. Sağlıklı, dinamik, hayat dolu insanlardı. Çocuklar öksürüyorsa şalgam pekmezi ile tereyağını karıştırırlar, karnı ağrıyorsa arpa ile süt yedirirlerdi. Eğer ellerinde siğil varsa üstüne arpa koyarak, dua okurlardı.⁴⁹

³⁹ Pakize Aytaç, "Yörüklerde Aile ve Kadın Kıyafetleri", *Yörük Türkmenlerinde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri*, Yörük Türkmen Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, s.17.

⁴⁰ Ayşe Özcan, 80 yaşında Aksutekke Köyü.

⁴¹ K.K. Fatma Karadeniz, 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.

⁴² Bele sarılan bir bel bağıdır.

⁴³ Pakize Aytaç, "Yörüklerde Aile ve Kadın Kıyafetleri", *Yörük Türkmenlerinde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri*, Yörük Türkmen Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, s.23-25.

⁴⁴ K.K. Fatma Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

⁴⁵ K.K. Naci Karadeniz 72 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü; Şerif Uluçay 68 yaşında Aşağıarmutlu Köyü.

⁴⁶ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü, K.K. Veli Karakaya, 82 yaşında Kızılcapınar Köyü.

⁴⁷ K.K. Cellalettin Katrancı, 80 yaşında Murtadere Köyü.

⁴⁸ K.K. İsmihan Çaydere, Çaydere Köyü.

⁴⁹ K.K. Naci Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü; K.K. Naci Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

2- Yörüklerde Düğünler

İnsan hayatının geçiş dönemlerinden biri olan evlenme, kız ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Her toplumda içinde bulunduğu kültür tipinin kurallarına uyularak yapılmaktadır. Evlenme yuva kurmak, ocağın tütmesi, soyun devamı gibi toplumsal ve kutsal değerlere bağlı bir temele dayandığı için düğünlerin her çağda ve toplumda mümkün olduğunca parlak ve şatafatlı olmasına büyük önem verilmiştir.⁵⁰ Bilecik Yörüklerinde evlenene kadar kız ve erkek birbirini görmezdi. Günümüzde ise kültür değişimlerinin yoğun olarak görüldüğü bölgede doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler yaygınlaşmıştır.

a. Eski Dönemlerde Yörük Köylerinde Düğünler

Yakın döneme kadar Yörükler kendi köylerinden veya diğer Yörük köylerinden kişilerle evlilik yapmaktaydı. Muhtemelen kendi kültürel kimliklerini korumak adına böyle bir uygulamayı uzun süre devam ettirmişlerdi.⁵¹ Evlenme çoğunlukla görücü usulü ile gerçekleşirdi. Gelin alınırken haneyi çevirecek kabiliyette kız alınmasına önem verilirdi. Ev işlerinde çalışacak insana ihtiyaç duyulduğundan erken evlilikler yapılmaktaydı.⁵² Kız istemeye üç dört kişilik gruplar halinde büyükler giderdi. Kız isteme esnasında eskiden çay, kahve gibi içecekler olmadığından şeker veya çok sık olmasa da ihlamur dağıtılırdı.⁵³ Kızın ailesi damadın toprağı ve hayvanı olup olmadığını sorardı.⁵⁴ Kız isteme aile büyüklerinin uygun gördüğü şekilde sonuca ulaşırdı.⁵⁵

Kız isteme olayı gerçekleşikten sonra kız tarafı, kızın verildiğini göstermek için "çember" denilen örtü veya mendili hazırlamakta ve hemen helva yapımını başlarmaktaydı. İnce ince işlenmiş bir örtü olan "çember" oğlana gönderilirdi.⁵⁶ Honamlı Yörüklerinde ise "çember" yerine "çevre" denilen bir örtü verilirdi.⁵⁷ Sözlener kız ve erkek birbirlerini neredeyse evlendikleri güne kadar görmezlerdi.⁵⁸

Kız istemeden sonra nişan olurdu.⁵⁹ Çaydere ve Delielmacık köylerinde nişanlanmış yerine "...kızımı yavuklu etmiş" denirdi. Söz ve nişan bazı Yörük köylerinde bir arada olurdu. Bir döneme kadar köylerde altın takma geleneğı yoktu. Yüzük takma âdeti mevcut olmayıp sonradan ortaya çıkmıştı. Aksutekke köyünde ilk önce gümüş yüzük takılmış ardından altın yüzüğe geçilmiştir.⁶⁰ Yüzük takma âdetinin yaygınlaşması

⁵⁰ Sadi Yaver Ataman, *Eski Türk Düğünleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.1.

⁵¹ Oğuz Aktan, "Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti", *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Yörükler Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Antalya, 25-26 Nisan, s.5; Hasan Özcan, Aksutekke Köyü.

⁵² K.K., Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü.

⁵³ Ayşe Özcan, 80 yaşında Aksutekke Köyü.

⁵⁴ K.K. Naci Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

⁵⁵ Artun, *a.g.m.*, s.30.

⁵⁶ K.K. İsmihan Çaydere, Çaydere Köyü.

⁵⁷ Ali Tanyıldız, *Honamlı Yörükleri: Orta Asya'dan Gedikli Köyüne*, Tokoğlu Ofset, 1990, s.110.

⁵⁸ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü; K.K., Mahmut Loka, 70 yaşında, Küçükemal Köyü.

⁵⁹ K.K., Kumru Kaya, 77 yaşında Günyurdu Köyü.

⁶⁰ K.K., Ayşe Özcan, 80 yaşında Aksutekke Köyü.

ile birlikte sözde kız ve erkeğe aynı anda yüzük takılmazdı. Gelin adayının yüzüğünü kadınlar, damat adayının yüzüğünü erkekler takardı.⁶¹

Nişan töreni Bilecik'in Yörük köylerinde farklılık göstermektedir. Günyurdu köyünde nişan yerine "bayramlık" denirdi. Damadın yengeleri şalvar ve entariden oluşan katları bir tepsiye, güllü çorap ve patikten oluşan kıyafetleri bir tepsiye, yazmalardan oluşan eşyaları bir tepsiye koyarlardı. Kız evine gidecek tepsileri damadın yengeleri başına alarak yürürdü. Ayrıca haşhaştan yapılan göbekli de gelin evine götürülürdü. Kız tarafı ona yakın sofraya açarak misafirlerini doyururdu. Masada mercimek çorbası, terbiyeli tavuk, ekşili çorba, gebe böreği, pilav olurdu. Sütten ve pekmezden yapılan siyah sütlaç sunulurdu.⁶² Muratdere köyünde nişanda getirilen hediyeler kız evine asılarak gelen misafirlere gösterilirdi.⁶³

Nişan töreni Küçükelmali köyünde ise daha farklı bir şekilde gerçekleşirdi. Nişan töreni iki gün boyunca sürerdi. Kız tarafı iki gün boyunca yemek hazırlar ve ikram ederdi. İlk gün erkek tarafından sadece erkekler kız tarafına yemeğe giderdi. Gelin adayı küçükten büyüğe herkesin elinin üstüne mendil koyarak öperdi. Ertesi gün ise gelin evine erkek tarafının kadın akrabaları giderdi. İki gün boyunca şeker tutulur, yemek yenir, kadınlara kına yakılırdı. Her iki günde kızın yengesi eline bir tepsi alarak misafirlere para toplardı.

Nişanda ilk olarak elmanın ekşisi, sarımsak, un ve süt ile yapılan ekşili çorba sunulur ardından gebe börek gelirdi. Gebe börek hazırlanırken gözleme ufalanır, çekirdeksiz üzüm ve şeker ince bir yufkanın içine konur sonra tekrar üstüne yufka kapatılarak, üzerine tekrar şeker serpilirdi. Gebe böreğinin ardından "pelte" denen muhallebi, sonrasında fasulye, patates gibi sulu bir yemek konur, bulgur pilavı veya hoşaf gelirdi. En son olarak da masaya sütlaç veya kabaktan biri konurdu. Deterjanın olmadığı dönemde kap kacak sıcak su ile yıkanır, balık yendiği zaman kül ve ısırgan otu kullanılırdı.

Nişan olduktan sonra Küçükelmali köyünde en az üç buçuk sene beklenirdi. Nişanlanma çok genç yaşta yapılmasına rağmen evlenme genelde 18 yaş geçirdi. Nişanlı çiftler görüşmez, yolda birbirlerini görseler yönlerini değiştirirlerdi.⁶⁴ Düğünün tam tarihi belli olmazdı. Harman sonu veya yaza karşı erik çiçeği düğünümüz var denirdi. Düğünler hafta içi yapılır, dört ila yedi gün arasında sürerdi.

Düğüne davet etmeye "oku" dağıtmak denirdi. Düğünlerden önce oku dağıtıldı. Oku, ekonomik duruma göre yazma, mendil, şalvar ve havlu dağıtılması şeklinde gerçekleşirdi. Oku sadece evlerde dağıtılmaz aynı zamanda kahvelerde de verilirdi.⁶⁵ Kendisine oku verilmeyen kişiler çok gücenirdi.⁶⁶ Düğün için bir davet niteliği olarak beş paket pötibör bisküvi almır ve Bakras köyünde bulunan beş kahveye dağıtıldı. Halk

⁶¹ K.K., Ayşe Ülker, 70 yaşında Muratdere Köyü

⁶² K.K., Ayşe Yaşar, Bahçecik Köyü.

⁶³ K.K. Ayşe Ülker, Muratdere Köyü.

⁶⁴ K.K., Ayşe Loka, Küçük Elmali Köyü,

⁶⁵ K.K., Kumru Kaya, Günyurdu Köyü.

⁶⁶ Tanyıldız, a.g.e., s.111.

arasında “düğün için oku dağıtılıyor” şeklinde yorumlanırdı. Bu gelenek günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.⁶⁷

Yörükler arasında düğün olacağı zaman "tongur" kim olacak diye sorulurdu. Tongur düğünün organizasyonunu yapar, yemeklerin dağılımı ile ilgilenirdi. Yörükler arasında önemli olan bir diğer görev de "sağdıçlık" ve "kardeş kızları" idi. Sağdıç damadın arkadaşlarından, kardeş kızları ise gelinin akranları arasından seçilirdi. Kardeş kızları arasında kan bağı olmak zorunda değildi. Görevli olan genç kızlar çeyiz serilmeden önce gelir, gelin evden çıkana kadar kız evinde kalırdı.⁶⁸

Düğüne gelen misafirler için kahvede "danışık" denen bir toplantı yapılırdı. Düğün sahibinin adı-soyadı, hangi köyden olduğu anons edilerek danışık için köy halkının toplanması istenirdi. Köy halkının uzaklardan düğün için gelen misafirleri evlerinde ağırlamasına "konak" denirdi. Misafirler köyde yaşayan hanelere paylaştırılırdı.⁶⁹ Misafirler yolun başına geldiğinde silah atılarak davul ile almaya gidilirdi. "..... köyden misafirler geldi" denirdi. Damat evinin önüne kocaman bir kütük dikilir, diğer köylerden gelen davetliler sırayla ağacı parçalayana kadar silah atardı.⁷⁰

Düğünler Yörükler arasında bir şenlik havasında gerçekleşirdi. 1950'li yıllarda düğünlerde uygulanan bazı âdetler mevcuttu. Düğün hazırlıkları pazartesi başlar pazar günü son bulurdu. Pazartesi günü kız anne-babasının çamaşırını yıkamaya giderdi. Salı günü ise damat evinde davul çalınır, yemek yenir bu seremoniye "sağdıç derneği" denirdi.⁷¹ Ormandan bir ağaç getirilerek bayrak dikilir ve iki yanına elma veya mevsimin meyveleri takılırdı. Elmalar düğün sabahı tüfek ile düşürülürdü.⁷² Bayrağın Eski Türklerde evi kötü ruhlardan koruduğu düşünülürdü.⁷³ Yörük köyelerine bayrak dikme geleneğinin kökenlerini Eski Türk inançlarında aramak gerekmektedir. Bayrak dikme geleneği Çukurova Yörükleri başta olmak üzere Yörükler arasında devam etmektedir. Bu gelenek Çukurova Yörüklerinde "gelin bayrağı" ve "oğlan bayrağı" şeklindedir.⁷⁴

Çarşamba günü kız evinde çeyiz serilir, köylüye yemek verilir, akşam kına yakılırdı. Kına yakmaya "seysanaya gitmek" denirdi.⁷⁵ Perşembe gününe gelindiğinde ise gelin çeşmeye götürülür hayvanların su içtiği kısmın bir tarafına bıçak bir tarafına tarak konulurdu. Kız önce bıçağı bulursa oğlu olacağına, tarağı bulursa ise kızı olacağını inanılırdı. Perşembe günü öğleden sonra gelin almaya gidilmekteydi.⁷⁶

Damatlar kravat takmazdı. Damadı giydirmek için damadın elbiseleri, şeker, fıstık tarzı kuruyemişlerle birlikte bir tepsiye konurdu. Dua eşliğinde damat giydirilir camiden çıkanlara fıstık çerez dağıtılırdı.⁷⁷ Gelin evden çıkacağı gün banyo yaptırılır ve uzun bir

⁶⁷ K.K., Kumru Kaya, Günyurdu Köyü.

⁶⁸ K.K. Naci Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü; K.K. Fatma Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

⁶⁹ K.K., Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü; K.K. Recep Özer, 70 yaşında Bilecik merkez; K.K. Şerife özer 70 yaşında Bilecik merkez; K.K. Şükrü Yaman 50 yaşında Bilecik Merkez.

⁷⁰ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü.

⁷¹ K.K., Kumru Kaya, Günyurdu Köyü.

⁷² K.K., Aysel Yılmaz, 80 yaşında Dübekli Köyü; Eröz, *a.g.e.*, s.55.

⁷³ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, c.VI, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.200.

⁷⁴ Erman, *a.g.m.*, s.38; Tanyıldız, *a.g.e.*, s.111.

⁷⁵ K.K. Naci Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

⁷⁶ K.K., Kumru Kaya, Günyurdu Köyü.

⁷⁷ K.K., Mahmut Loka, Küçükemal Köyü.

elbise veya üç etek giydirilirdi. Gelinin başı ve yüzü örtülü olurdu. Gelinlere makyaj yapılmazdı. Kız tarafının yakın akrabaları el öpme merasimi için çağrılırdı. Kız, akrabalarının elini öper onlara havlu ve mendil gibi hediyeler verirdi. Eli öpülen aile büyükleri de geline gönlünden kopan hediyeler veya para verirdi.⁷⁸ Gelinin babası veya ağabeyi kızın beline kuşak bağlardı. Bu sahne çok hüznü olurdu. Kuşak takılırken bir mâni söylenirdi.

*"Dola kollarını boynumda kalsın, burcu kokuların burnumda kalsın,
Söylediğin sözler kulağımda kalsın, bir kardeşim kuşak kuşanırken".⁷⁹*

Erkek tarafı gelin almak için çıkınca haber verir, türkü söyleye söyleye gelin evine doğru yol alırdı. Önceden kırmızı halılar ile döşenen ve üstü kapatılan öküz arabasına damadın yengeleri binirdi. Damat, ailesi ve yakınları için "seyman geliyor" denirdi. Seyman esnasında çok sayıda türkü söylenirdi. Seymanda erkekler birbirinin koluna girerek yürür ve türkü söylerlerdi. Seyman yürüyüşü esnasında "düğün başı" kafiyei durdurarak yere oturmalarını söylerdi. Erkekler türkü söylerken nazlana nazlana yerlerinden kalkarlardı. Seyman yürüyüşü nazlı, eğlenceli herkesin keyif aldığı bir âdetti.⁸⁰ Seymana özel söylenen türkülerin bazıları şunlardır:

Atma Annam

*"Bağlarından gelsin geçilsin,
Kurulsun masalar rakı şarap içilsin,*

*Herkes sevdiğini alstın çekilsin,
Atma annam beni atma dağların ardından,*

*Merdivenden tıklar tıklar inerken,
Yazması boynuma dolanyor severken,*

*Uyuya kaldım ak gerdandan emerken,
Atma beni atma annam dağlar ardına."*

Cevizin Yaprağı

*"Cevizin yaprağı dallar arasında severler güzeli bağ arasında,
Üç beş güzel bir araya gelmişler benim sevdiğim yok arasında."*

⁷⁸ K.K., Ayşe Loka, Küçükkelmalı Köyü.

⁷⁹ K.K., Servet Dünder, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü 1962 doğumlu.

⁸⁰ K.K., Servet Dünder Günyurdu Köyü; Kozan Yörükleri arasında kız almaya giden kişiye "samen" denilmektedir. Samen kelimesinin zaman içerisinde değişim göstererek "seyman" kelimesine dönüşmüş olması muhtemeldir. (Erman, a.g.e., s.32)

Söğüdün Zeybeği

*"Söğüdün erenleri çevirin gidenleri,
Ne güzel baş bağılıyor söğüdün güzelleri,*

*Aşağıdan gelen hanım oynasın, keklik kebabını yiyen doymasın,
Beni yardan ayıran olmasın, beri gel yarım beri gel".*

Kızın anne ve babası çok gözyaşı dökerdi. Gelin evden çıkarken mutlu mesut olması için dua edilirdi. Gelini evinden babası çıkarır ve kayınpederin eline verirdi. Gelin evden çıkarken kızın yakınları ağıt yakarak yas tutar ve mâni söylerlerdi.⁸¹

*"Merdivende çıkıp gelir, mendilini dürüp gelir,
Ağlamış babam gözyaşlarını silip gelir" diyerek yas tutulurdu.⁸²*

Bilecik Yörüklerinde başka bir âdet de gelin yeni evine girmeden önce erkek tarafının bahçe veya koyunu hediye olarak vermesidir. Bazı durumlarda kız tarafının da erkek tarafına koyun hediye ettiği görülmektedir. Gelin ve damada verilen bu hediyeler hayvancılık ile geçindiklerinden dolayı önem arz etmektedir. Her iki tarafa verilen koyunlardan bir hayvan sürüsü oluşturulduğu görülmektedir.⁸³

Gelin, erkek evine girdiğinde oğlanın annesi gelinin başına şeker serperdi.⁸⁴ Karakeçili aşiretinde bereket getirsin diye gelinin başından şeker ve buğday saçılması Eski Türk geleneklerinde mevcut olan "saçı adetini" hatırlatmaktadır.⁸⁵ Gelinin eve giriş ritüelli gelinin elini tereyağına batırması ve kapı eşiğine sürmesiyle devam ederdi.

Gelin yeni evine geldiğinde damat elinden tutup odasına çıkarırdı. Sonra tekrar aşağı indirip gelini bahçeye çıkarırdı. İki kişi anlamına gelen "epenpü" adlı Yörüklerde özgü bir dans gerçekleşirdi.⁸⁶ Epenpü dansı Çaydere, Kızılcapınar gibi köylerde yapılmazdı. Bu köylerde görüşülen yaşlıların birçoğu epenpü ve turna dansında haberdar olmadıkları dile getirmişlerdir.⁸⁷ Epenpü dansı sırasında evin kadınları tarafından gelin çevrilir ve şu mâni okunurdu:

*"Kaşıklığa mum koydum mum ararken fil buldum,
Anasını ararken kızını buldum epenpü epenpü."⁸⁸*

⁸¹ K.K. Himmet Karakoç, 40 yaşında Kızılcapınar Köyü. K.K. Şerif Uluçay 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü; K.K. Emine Uzun, 1948 doğumludur.

⁸² K.K., Sema Yaşar, 24 yaşında Bahçecik Köyü.

⁸³ K.K., Sema Yaşar, Bahçecik Köyü.

⁸⁴ K.K. Emine Uzun, Günyurdu Köyü, 1948 doğumludur.

⁸⁵ Eker, *a.g.m.*, 112.

⁸⁶ K.K. Fatma Katrancı, 70 yaşında Muratdere Köyü.

⁸⁷ K.K. İsmihan Çaydere, Çaydere Köyü; K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü.

⁸⁸ K.K., Kumru Kaya, Bahçecik Köyü; Ayşe Özcan, 80 yaşında Aksutekke Köyü.

Düğünün son günü erkekler "duri" denen çatalı bir ağacın aralarına para koyarak, damadın yanına gider, takı merasimini gerçekleştirirlerdi. Ayrıca düğün boyunca erkek evinin önünde büyük bir ateş yakılır, insanlar bu ateşin önünde ısınır, sohbet ederlerdi.⁸⁹

Erkek ve kız tarafının beraber olduğu toplu bir düğün yapılmazdı. Erkek ve kız evinde beş gün boyunca düğün devam ederdi. Düğünün ertesi günü olan cuma sabahı gelin el öperdi.⁹⁰ Dübekli köyünde yengeler düğün gününden sonra gelip, yeni gelinin saçına kâkül yani zülûf keserlerdi.⁹¹

b. Günümüzde Yörük Köylerinde Düğünler

Anadolu'da olduğu gibi Bilecik bölgesi Yörüklerinde de evlilik önemli bir olaydır. Evlenme günümüzde kız ve erkeğin karşılıklı istemi ile gerçekleşir. Ancak zaman zaman görücü usulü ile isteme şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Oğlan tarafı beğendiği kıza bir akrabasını göndererek gönlünün olup olmadığını araştırmaktadır. Eğer kızın düşüncesi olumlu ise oğlan tarafından titizlikle seçilen kişiler kıza istemeye gitmekte, kız isteme esnasında itina ile davranılmakta, kızın ve ailesinin davranışları dikkatle incelenmektedir. Genelde kız tarafı düşünmek için zaman istemekte, teklif olumsuz bir şekil alırsa erkek tarafına münasip bir dille iletilmektedir.⁹²

Kız ve erkek karşılıklı evlenme isteğinde ise işler daha rahat bir süreçte ilerlemektedir. Gençler önce ailelerine isteklerini açarlar ardından çikolata ve çiçekle kız istemeye gidilir. Kız istemeye gidildiğinde kahve içilerek bir süre muhabbet edilir ve ardından kız isteme faslı gerçekleşir. Gençler aralarında evlenmek için anlaşmış olsa da aileler yapılacak evlilik üzerinde derinlemesine düşünmektedirler.

Söz günü şartlara göre değişiklik göstermektedir. Sözün gerçekleşeceği gün karşılıklı bohçalaşma vardır. Damat tarafı geline iç çamaşırı, terlik, tülbent, etek, bluz; kayınvalideye, kayınpedere ve evde yaşayan görümce, elti gibi kişilere birtakım hediyeler koymaktadır. Kız tarafı da aynı şekilde damada iç çamaşırı, terlik, gömlek gibi kıyafetlerden oluşan bir bohça hazırlamaktadır. Sözde çay, kurabiye, tatlı gibi yiyecekler getirilir ve ardından yüzük takma merasimi gerçekleştirilir. Yörükler arasında söz günü ile ilgili farklı âdetler mevcuttur. Mesela Bilecik'te yaşayan Bahçecik köyü Yörükleri sözden sonra erkek tarafının kız aldığı bir sembolü olarak köy halkına haber vermek için havaya bir el ateş etmektedirler.

Kız tarafı çeyiz olarak oturma odası, halı ve perde gibi eşyalar götürmektedir. Erkek tarafı ise yatak odasının eşyalarını almaktadır. Çeyizin içine lif, çorap, yatak, yorgan, yastık, patik, çember, karyola eteği, seccade ve içine yorgan konulan yüklük konulmaktadır. Çeyizin bir parçası olan sandık içinin hazırlanması dikkat gerektirmektedir. Düğünden bir hafta önce çeyiz kız evine yakın akrabalar ve komşuların görmesi için serilir. Çeyiz, düğünden iki üç gün önce de oğlan evinde sergilenir ve orada da erkek tarafının yakınları ile komşularının beğenisine sunulur. Kızın çeyizini görmeye

⁸⁹ K.K. Şerif Uluçay 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.

⁹⁰ K.K. Emine Uzun, Günyurdu Köyü.

⁹¹ K.K. Aysel Yılmaz, Dübekli Köyü.

⁹² K.K., Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü.

gelenler gelinle damadın tatlı tatlı geçinmeleri yönünde birtakım iyi dilek temmenilerinde bulunur, dualar ederler.

Nişanla düğün arası ailelerin anlaşmasına bağlı olarak altı ay ile bir yıl arası değişir. Kına gecesinde gelin ilk olarak abiye bir kıyafet giymekte ardından ise kına yakılırken bindallı ile görülmektedir. Kına esnasında gelini ağlatmak için "Yüksek Yüksek Tepeler" şarkısı söylenerek hüzünlü bir atmosferin hâkim olması sağlanmaktadır.⁹³

Düğünler eğer köyde yapılacaksa âdetler yaşanan köye göre değişmektedir. Bahçecik köyünde ev düğünleri geleneksel yapısını bir nebze de olsa korumaktadır. Düğünün olacağı pazar sabahı köyün gençleri damadın akrabalarına tavuk almaya giderek, kapının önünde beş on dakika boyunca eğlence yapmaktadır. Ayrıca gençler damadın sağdıcının da evine giderek, "kanbur" adlı eleğe konulan yiyecekleri alıp, damat evine götürmektedirler.

Pazar günü gelini evden çıkarmak kolay bir iş değildir. Gelin aile büyüklerinin elini öpmekte, gelinin babası veya kardeşi kırmızı kuşak ile kızın belini bağlamakta ve ardından gelin araba ile köyün her tarafını gezerek köyden ayrılmaktadır. Gelinin doğrudan oğlan evine götürülme, dolandırılmasının kökeni Şamanist gelenekte aramak mümkündür. Şamanist inançta, kötü ruhların değişik yollar ile oyalanarak yeni kurulan aileye zarar verilmesinin önüne geçildiğine inanılırdı.⁹⁴ Gençler gelini alacak arabanın önünde türkü söyleyip, çifte telli oynamakta sonrasında ise damadın gelin arabasının önünde toplanan gençlere harçlık vermesi ile gelinin köyündeki eğlence son bulmaktadır.⁹⁵

Her gelin için Günyurdu köyünde satenden en az beş adet pembe, kırmızı, yeşil, mavi, şalvar takımı yaptırılmaktadır. Şalvar takımı sandığa konulmakta ve gelinler tarafından özel günlerde giyilmektedir. Köyde epenpü dansı yapılmaya devam edilmekte ve ayrıca gelinin üstünden şeker atılarak geleneğin yerini bulması sağlanmaktadır.⁹⁶

Günümüzde düğün salonlarında eğlence yapılsa da dereye veya suya gitme geleneği devam etmekte, ancak gelin avuç yerine bardakla su içmektedir. Suya gidilme saatine bağlı olarak 1-2 saat kadınlar arasından dümbelek çalınıp, oyun oynanmakta, gelin eve geçtikten sonra düğün töreni bitirilmektedir.

3-Çocuklar ve Kırk Çıkarma Gelenekleri

Yörükler arasında hiç evlenmeyene az rastlanmakla birlikte ilk tanışıldığında "kaç çocuğun" var diye sorulmaktadır.⁹⁷ Yeni doğacak bir bebek haberinin alınması büyük sevince neden olmakta, hamile kadına itinalı davranılmaktadır.

Geçmiş senelerde ise durum farklılık arz ederdi. Gelinin hamile olduğunu öğrenmesi ile pek bir şey değişmezdi. Hamile kadın hayatına devam eder, ağır kaldırmaz, tarlada orakla ekin biçmeye, çapaya, tütün dikmeye devam ederdi.

⁹³ K.K., Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü.

⁹⁴ Eker, *a.g.e.*, 113

⁹⁵ K.K. Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü.

⁹⁶ K.K. Servet Dünder, Günyurdu Köyü.

⁹⁷ Ali Meydan, *Dünden Bugüne Sebül Yörükleri*, Pegen Yayınları, Ankara, 2016, 121.

Hamile kadın "yükü" ya da "iki canlı" olarak adlandırılırdı. Hamilelik ile ilgili her yörede olduğu gibi bazı inanışlar vardı. Hamile kadının karnı sivri ise çocuğun erkek, düz ise çocuğun kız olacağına inanılırdı. Bebeğin hareketi hissedildiği zaman "bebek canlandı" denilirdi.⁹⁸

Gerekli önlemlerin bilinmemesinden dolayı her iki yılda bir çocuk dünyaya gelir on beş çocuktan beşi ancak sağ kalırdı. Çocuğun hastalıklardan korunması için yöntemler çok bilinmediğinden doğan çocukların çoğu ölürdü. Hamilelik boyunca insanların hâl ve hareketlerinin kınanmamasına, insanlar hakkında kötü düşünmemeye ve kötü söz söylememeye önem verilirdi. Çocuk doğduktan sonra birtakım olumsuz hareketler gerçekleşirse "hamilelikte kimi kınadık ki çocuk ona çekti" denirdi.⁹⁹

Çocuğun anne-babası ve yakınları tebrik edildikten sonra yeni gelecek bebek için hazırlıklara başlanır. Çocuk için ilk hazırlıklar anneannenin bebeğin beşiğini, yorganını, yatağını ve hırka gibi birtakım eşyalarını hazırlaması ile başlardı.¹⁰⁰ Bebek doğduktan hemen sonra Kuran'da geçen bir isim bebeğe verilirdi. Önceden belirlenen isim aile büyüklerinden biri tarafından sağ kulağına ezan, sol kulağına ise "senin adın ... olsun" şeklinde üç kere okunması ile verilirdi.¹⁰¹ Çocuklara aile büyüklerinin isminin verilmesi de sık görülen durumlardandır. Geçmiş yıllarda çocuklara Ayşe, Fatma gibi klasik isimler konulurken şimdilerde yeni şartlar dahilinde yeni çıkan isimler konulmaya başlanmıştır. Yörüklerin çocuklarına bir Türk büyüğünün adını, tarihi bir şahsiyetin ismini veya meşhur şahsiyetlerin adlarını koydukları görülmektedir.¹⁰²

Bebek doğduktan sonra lohusa kadının yanında kırk gün boyunca biri olurdu. Yörükler ilk kırk güne "kırklar karıştı" demekteydi. Yeni gelin ile yeni doğum yapan iki kişi yan yana gelmez, gelirse de hamile kadına ağırlık basması şeklinde gerçekleşen "kırk bastığına" inanılırdı.¹⁰³ Aksutekke köyünde yeni doğum yapan kadınlar kırkın basmasını engellemek için yazmalarını değiştirirlerdi.¹⁰⁴

Köyde doğum yapan kadın, "başı sıçramasın al basmasın" diye çocuğun başına kız ya da erkek fark etmeksizin kırmızı çember takardı.¹⁰⁵ Al basması olayında lohusa kötü rüya görür, sanki biri üzerine abanmış onu sıkıyormuş gibi hisseder, kalkamaz, konuşamaz ve bu durumdan kurtulmak için bildiği duaları okumak zorunda kalırdı.¹⁰⁶

Bebek doğduktan sonra yıkama âdetleri farklılık göstermektedir. Yörüklerin bir kısmı çocuğun vücudu temiz ve sıkı olsun diye ılık tuzlu su ile yıkamaktadır.¹⁰⁷ Bebeğin

⁹⁸ Meydan, *a.g.e.*, s.121.

⁹⁹ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü 1962 doğumlu.

¹⁰⁰ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü.

¹⁰¹ Ali Meydan, *a.g.e.*, s.122.

¹⁰² K.K. Ayşe Yaşar, Bahçecik Köyü.

¹⁰³ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü; Ali Çelikli, "Çepnilerde ve Diğer Türkmenlerde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar", *Yörük Türkmenlerinde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri*, Yörük Türkmen Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, s.79.

¹⁰⁴ K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü.

¹⁰⁵ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü.

¹⁰⁶ Çelikli, *a.g.m.*, 2002, s.73.

¹⁰⁷ Eröz, *a.g.m.*, s.57; K.K. Ayşe Ülker, Muratdere Köyü; Ulla Johansen, *50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı*, Kültürü ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s.105

tuzla yıkanması âdeti Yörükler arasında bölgeden bölgeye değişirdi.¹⁰⁸ Aksutekke köyünde çocuk suyun içine atılan napız ve tuz karışımı ile yıkanır.¹⁰⁹ Dübekli köyünde yeni doğan bebeğin vücuduna tuz ile bal karıştırılarak sürülürdü. Bilecik Yörüklerinde tuz ile çocuğu yıkama âdeti halen devam etmektedir.¹¹⁰

Çok eski devirlerde çocuk doğduktan bir hafta sonra yoğun iş temposundan dolayı yorgana sarılıp tarlaya gidildiği de olurdu. Tarlaya dört ağaç takılarak salıncak yapılı ve çocuk içine konurdu. Salıncığın yanında bekleyen biri olur yanına yeşil baş kertenkele gelmesinden korkulurdu.¹¹¹ Yeni doğan bebeğin başına Kuran ve demirden herhangi bir parça konulması âdettendi. Bebeğin doğumunun kırkıncı gününde mevlit okutulmaktaydı. Bebeğin kırkında kırk taş toplanır, suyun içine atılırdı.¹¹²

Sonraki süreçte bir hafta on gün sonra veya kırkında çocuk evden aile yakınlarını gezmek için çıkartılırdı. Çocuğun yumurta gibi olması için gezmeye gittikleri yerlerde aileye yumurta verilmekteydi. Yeni doğan bebeğe yakın akrabaları altın takmaktaydı.¹¹³ Doğan çocuğun başına şapka takılır ve altı ay kundak yapılırdı. Eskiden kırmızı bezden yapılan şapkanın ortasına yeşil yılan motifi konulur veya küçük boncuklar işlenirdi. Bebeğin burnunu silmek için omzuna çengelli iğne ile mendil takılırdı.¹¹⁴

Yeni doğan çocuğun bakımı zor olurdu. Çok eski devirlerde çocuklar ev gereçlerinden sonra ağaçtan teknelerde sabunla yıkanırıldı. Çocuk bezine sabun sürüldüğü zaman "sabunu beze harcama" diye ailenin büyükleri gelinlere kızardı. Fakirlik yılları olduğundan dikkat etmek gerekiyordu. Çocuk bezleri eski şalvarlardan yapılıyordu. Leğen türevi eşyalar 1970'lerden itibaren köylere tek tük girmeye başlamıştı.¹¹⁵

Yörük köylerinde çocuklar ile ilgili bölgeye has âdetler de mevcuttur. Kapanalan, Kuyupınar, Çaydere, Kızılcapınar'da "sarılık kesme" ritüelinde keskin bir şey çocuğun alın ortasına konur, kaşık ile hafif vurulur, nokta şeklinde kanatılır, böylece sarılığın gececiğine inanılırdı. Çaydere, Kızılcapınar, Delielmacık köylerinde yeni yürümeye başlayan çocuğa "duşak" keserlerdi. Çocuğun ayağının ikisini bağlayarak, dua okunur ve ip kesilirdi.

Çocuk zaman içerisinde gelişmeyip cılız kalmışsa ve yürümeye başlayamamışsa "aydaşası" pişirilirdi. Dört yolun orta yerine bir kazan konur, içinde çocuk olurdu. Yoldan geçenlerin "Ne pişiriyorsun?" sorusuna "aydaş" pişiriyorum diyerek cevap verilirdi. Yoldan geçenler sanki kazanın altında ateş varmış gibi odun koyarlardı.¹¹⁶ "Aydaş çocuk" inancı Türkiye'nin bazı bölgelerinde varlığını korumaktadır. Bu çerçevede

¹⁰⁸ Çelikli, *a.g.m.*, s.73.

¹⁰⁹ K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü.

¹¹⁰ K.K. Aysel Yılmaz, Dübekli Köyü.

¹¹¹ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü.

¹¹² K.K. Arzu Alan, Delielmacık Köyü,

¹¹³ K.K. Ayşe Yaşar, Bahçecik Köyü

¹¹⁴ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü; K.K. Zeynep Akkaş Günyurdu Köyü.

¹¹⁵ K.K. Servet Dündar, Günyurdu Köyü.

¹¹⁶ K.K. Zehra Çaydere 50 yaşında, Çaydere Köyü; K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü

de Adana bölgesinde de çocukların kırk karışması ve nazar değmesi sonucunda “aydaş” olacağına inanılmakta ve bir takım tedavi ve şifa yöntemleri uygulanmaktadır.¹¹⁷

Sünnet haberi kahvelerde “oku” dağıtılması ile duyurulurdu. Çocuk camide giydirilir, kırmızı tellak yorganı atın üstüne konur, biri atın ipini diğeri çocuğu tutar ve bu şekilde çocuk köyü gezerdi. Çocuk pazar günü sünnet edilir ve ardından mevlit okunurdu. Sünnet düğününde takı merasimi olurdu. Sünnet çocuğu ile annesi ilgilenir misafir ile ilgilenme işi akrabalara kalırdı.¹¹⁸

4-Bayramlar Şenlikler, Festivaller, Çocuk Oyunları

Bayramlar, festivaller ve eğlence şekilleri toplumların kültürel değerleri ve bakış açıları hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardır. Yörüklerin geleneksel bayram ve eğlence kültürleri kendine has özellikler barındıran zengin bir alt yapıya sahiptir.

a. Bayramlar

Bayramlar Yörük köylerinde büyük sevinç ile karşılanırdı. Tarihlerin tam olarak kestirilmesinin zor olduğu dönemlerde bayram gününü anlamak için Aşağıarmutlu köyünün sakinleri tepelere çıkar diğerköylerdeki bacalara bakarlardı. Eğer sabah erken saatlerde bütün bacalarda duman görülürse bayramın doğru günü tahmin edilmiş olurdu.¹¹⁹

Günler öncesinden kadınlar temizlik yapar bayram günü için tatlı ve yiyecekleri hazırlarlardı. Arife günü köylüler yıkanarak hazırlıklara başlarlardı. Çocuklar için bayramlar ayrı bir öneme sahipti. Küçükemal köyünde arife günleri çocuklar yıkanır, bayram kıyafetlerini giyer ve "Adak torbası" denen torbaları ile bayram şekeri toplarlardı.¹²⁰

Kurban ve Ramazan bayramları sabah namazı ile başlarlardı. Köylerde şekerin olmadığı zamanlarda kaba şeker, leblebi, iğde ve kavrulan nohut çocukların “adaklık” denen torbalarına konurdu. Tepsinin içine konulan kaba şekerlerin üstüne kağıtlı şekerlerden birkaç tane dizilir, bunları almayı başaran çocuklar çok mutlu olurlardı.¹²¹

Kızılcapınar köyünde kurban bayramında bayram namazına gidilirdi. Namazdan sonra çıkan cemaat ve çocuklar caminin çıkışında köşedeki alanda kahvaltı yaparlardı. Köyün büyükleri getirdikleri şekeri bir tepsiye koyar ve köyün en yaşlısı bir kupayı eline alarak "Amin amin adağınız kabul olsun" diyerek çember halinde olan çocuklara dağıtırdı.

Kızılcapınar köyünde her evde sepet olurdu. Ramazan'da genç kızlar her haneye "adak" adı verilen lokum ekmeği dağıtırdı. Kurban bayramında ise kızlar bu sepetlerde et dağıtırdı. Bu şekilde herkes birbirinin etinden tadardı.¹²²

¹¹⁷ Ayşe Başçetinçelik, *Adana Halk Kültüründe Doğum, Evlenme, Ölüm*, Altın Koza Yayınları, Adana, 2009, 124.

¹¹⁸ K.K. Servet Dünder, *Günyurdu Köyü*.

¹¹⁹ K.K. Naci Karadeniz, *Aşağıarmutlu Köyü*.

¹²⁰ K.K. Ayşe Loka, *Küçükemal Köyü*; Selim Alan 49 yaşında, *Delielmacık Köyü*.

¹²¹ K.K. Naci Karadeniz, *Aşağıarmutlu köyü*.

¹²² K.K. Veli Karakaya, *Kızılcapınar Köyü*.

Çaydere, Kızılcapınar, Kuyupınar köylerinin sakinleri Alevi'dir. Bu köylere yılda bir kere Domaniç'ten Alevi dedeler gelirdi. Bir hafta ile bir ay arasında kalan dedeler küsleri barıştırır, dargınlıklara son verirdi. Bu köylerde namaz ve oruç tutma gibi ibadetlerin yanında köy halkı dedeler geldiği zaman onları da ziyaret ederdi.¹²³

b. Hıdırellez

Hıdırellez, Yörükler arasında önem verilen günlerden biridir. Hıdırellez eğlenceleri Yörükler arasında farklılık göstermektedir. Aksutekke köyü sakinleri 6 Mayıs'ta Hıdırellez'i kutlardı. Hıdırellez'den önce üzerine heybe konan bir eşek köyde dolaştırılır, bulgur ve yumurta gibi yemek yapmak için gerekli olan erzak toplanırdı. 6 Mayıs'ta yemek yapılarak Aksutekke köyünün içinde bulunan tekkeye gidilirdi. Osmanlı döneminde bu tekkeye bir de çiftlik vakf edilmiş olduğundan geniş bir araziye sahipti.¹²⁴ Burada yemek yenir, eğlenceler yapılırdı. Türkü söyleyenler ve oynayanlar çok olur, gençler ateşin üzerinden atlarırdı. Tekkenin önüne salıncaklar konurdu. Diğer köylerden de çok sayıda Yörük, tekkenin önünü doldururdu.¹²⁵

Bilecik'in Çukurören gibi bazı köylerinde köy çevresindeki bir su kaynağından Hıdırellez sabahı, çıkan suyun hem "zemzem" suyu olduğuna hem de şifalı olduğuna inanılmaktadır. Sabah erkenden bu su kaynağına gidenler, kaynaktan aldıkları suyu içer, eve götürür ve ondan yoğurt mayalarlardı.¹²⁶ Yörük köyleri olan Kızılcapınar, Çaydere, Deliarmacık, Aşağıarmutlu köylerinde Hıdırellez gününe özel bu tarz bazı uygulamalar mevcuttur. Hıdırellez zamanında kadınlar çok eski devirlerde sabah erken kalkar, derelere giderek orada yıkanır, çimenlerde yuvarlanırlardı.¹²⁷

Kızılcapınar ve Çaydere köylerinde çok sayıda yeraltı suyu akardı. Çocuklar sabah güneş doğmadan kalkar bakraçlar ile su getirirler, suyu ateşe göstermezlerdi. Bütün hane halkı hastalıklara iyi geleceği düşüncesi ile soğuk su ile yıkanır. Bazı haneler ise yıkama suyunun içine, iyi gelsin diye çimen atarlardı.¹²⁸ Hıdırellez sabahı getirilen sudan yoğurt yapılır, bu yoğurdun mayası bir yıl boyunca kullanılırdı.

Hıdırellez'in üç gün sürdüğüne inanıldığından bu süre boyunca öküz koşulmaz, herhangi bir iş yapılmamasına önem gösterilirdi. Hıdırellez gününü Kızılcapınar köyünden Veli Karakaya ağır gün olarak adlandırmış, bu günlerin kıymetini bilmek gerektiğini belirtmiştir.¹²⁹ Hıdırellez sabahı hanenin büyükleri gençlere "erken kalkın nasibiniz geri gider" derlerdi.¹³⁰

¹²³ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü, K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü.

¹²⁴ Vedat Turgut, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Coğrafyasında Vakıflar ve Şehirleşme*:16. yy. Bilecik ve Çevresi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2015, 62.

¹²⁵ K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü.

¹²⁶ Nurfeddin Kahraman-Refik Arıkan, "Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2015, s.21.

¹²⁷ K.K. Arzu Alan, Deliarmacık Köyü; Fatma Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

¹²⁸ K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü.

¹²⁹ K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü.

¹³⁰ K.K. Arzu Alan, Deliarmacık Köyü.

c. Ertuğrul Gazi Şenlikleri

Yörükler her yıl Ertuğrul Gazi türbesini eylülün ikinci haftası ziyaret ederler ve bu durumu bir bayram havasında gerçekleştirirlerdi.¹³¹ Ertuğrul Gazi Şenlikleri II. Abdülhamid zamanında resmileşmiştir.¹³² Söğüt'te şenlikler için dükkanlar yapılmıştır.¹³³ Ertuğrul Gazi Şenlikleri'ne bando, mehter takımı ve atlıların yanında çok sayıda protokol üyesi ve akademisyen katılmaktaydı.¹³⁴ Tören ilk olarak hükümet konağında başlar ardından Ertuğrul Gazi türbesinde devam ederdi.¹³⁵

Ertuğrul Gazi Şenlikleri'ne Yörükler önem vermektedir. 1940'lardan itibaren Yörükler bölgeye milli kıyafetler içinde kadınlı ve erkekli karışık bir şekilde giderdi. Özellikle Günyurdu köyü Ertuğrul Gazi Şenlikleri'nde önemli rol oynardı. Yörük elbiselerini giyen köylüler cuma günü şenlik alanına giderek handa kalır, ertesi günü Yörük yürüyüşüne katılırlardı.¹³⁶

60'lı yıllarda Yörük ekipleri çıkıp geleneksel oyunlarını sergilerler, bakırlara vurarak eğlence yaparlardı. Ertuğrul Gazi Şenlikleri'nde etli nohutlu pilav pişirilerek gelen misafirlere ikram edilirdi. Bölgeye giden Yörükler bir çadırın içini kilim ve çullarla süslerlerdi. Çadırlarda gece yaşça büyük insanlar kalır, gençler ise konaklamak için Yörüklere ayrılan okula giderdi. Yörük çadırlarında gözlemeler yapılarak küre üzümü eşliğinde dağıtıldı. Köyden gelen kişiler cumadan pazara kadar kalır ve sonra geri dönerlerdi. Her bölgeden şenliklere katılmak için gelen Yörüklerin çadırı vardı. Yemek yapımları için hepsine ayrı erzak verilirdi. Ertuğrul Gazi Şenlikleri esnasında cirit oyunları ve güreş müsabakaları yapılırdı.¹³⁷

d. Yörüklerde Çocuk Oyunları

Çocuklar ve gençler arasında birtakım oyunlar oynanırdı. Seksek, körebe, kovalamaca, birdirbir, saklambaç gibi oyunlar Yörük çocukları arasında yaygın olarak oynanan çocuk oyunlarından. "Yufkaya" oyunu gençler arasında oldukça sevilirdi. Çobanlar hayvanlarını otlatırken bu oyun ile zaman geçirirlerdi. Altı adet taş ve altı adet çukur ile oynanan bir oyundur. Toprak zemine ikişer ikişer karşılıklı olmak üzere altı çukur kazılır ve içlerinden altı taş sıra ile geçirilirdi.

Taşı sektirerek ilerletme oyununa "tumba" denirdi.¹³⁸ "Hort", "met", "çelik" iki kişinin liderlik ettiği ancak beş kişinin de desteklediği bir takım oyunudur. Hort da iki kişi sopayla ağaçtan topa vurur, kim uzağa daha fazla gönderirse kazanırdı. Kazanan kişileri diğer beş kişiyi sırtına alarak taşırdı.

¹³¹ Muhammed Beşir Aşan, "Karakeçili Şenlikleri Üzerine Bazı Düşünceler", *Oğuz Geleneği Çevresinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*, Ofset Matbaacılık, Kırıkkale, 2003, s.147; Ertuğrul Gazi İhtilafı yapılıyor, Bozüyük, s.459, 8 Eylül 1962.

¹³² İsmail Özçelik, "Anadolu'da Karakeçililer", *Oğuz Geleneği Çevresinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*, Ofset Matbaacılık, Kırıkkale, 2003, s.82.

¹³³ Bilecik, 8 Eylül 1938, sa:442,

¹³⁴ Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 22 Eylül 1962, s.461,

¹³⁵ Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 30 Eylül 1961, sa:415; Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, Eylül 1975, s. 2007.

¹³⁶ K.K. Servet Dünder, Günyurdu Köyü.

¹³⁷ K.K., Kumru Kaya, Bahçecik Köyü.

¹³⁸ K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü.

Met oyununda ağaç ile oynanırdı. Bir tahtanın üstüne başka bir tahta konur ardından üsteki tahtaya vurulurdu. Çelik oyununda ise enlemesine tahtalar konur, en uzağa kim atarsa kazanırdı. Met ve çelik oyununda kazanan taraf yenilen grup tarafından sırtta taşınırdı.

"Beştaş" oyununda yuvarlak beş taş sıra ile havaya atılırken başka bir taş elle yapılan kalenin içine atılmaya çalışılırdı. Bir taşı sokmak için üç hak vardı. Dokuz taş ile oynanan iç içe karelerden oluşan bir oyun vardır. Bu oyunda üç taşı aynı sıraya getirmeye "kurumbağa" denirdi.

Taş ile oynan diğer bir oyun da "kuzuluk"tu. Üç tane taş yere dizilir, büyük taşlar farklı taşlar ile vurulmaya, yıkılmaya çalışılır, en sonunda taşları kim yıkarsa diğerlerini sırtında taşırdı. "Şamuk" oyununda da büyük bir taşı diğeri yıkmaya çalışır, kaybedenler yenenleri sırtında taşırdı.¹³⁹ Kış mevsiminde çocukların en büyük eğlencesi kızak ile kaymaktı. Köyün büyükleri ikindi vakti karın üstüne su döker buzlanan alan üzerinden çocuklar saatlerce tahtalar veya leğenler ile kayardı.¹⁴⁰

5-İktisadi Hayat

Verimli topraklara sahip olan bölgenin iklimi ziraat için elverişlidir. Yörük köylerinde tarım ve hayvancılık için gerekli olan geniş araziler mevcuttur. Su kaynaklarının her geçen gün kuruması bölgeyi tarımsal açıdan sıkıntıya sokan etkenlerdendir.

Bölge halkı tarım ve hayvancılık ile ilgilenmektedir. Girişimcilik ve ticaret ruhu pek gelişmemiştir. Bölge Yörükleri ellerinde var olan mallarını kaybetme korkusu ile daha çok memur olmayı ve fabrikalarda çalışmayı tercih etmektedir.¹⁴¹

a. Hayvancılık ve Ziraat

Yörüklerin esas ekonomileri hayvancılığa dayanırdı. Günümüzde her köyden birkaç hane hayvancılığa devam etmektedir. Köylerde hayvancılık ile ilgilenen haneler günlük hayatlarını hayvan yetiştiriciliği üzerine kurmuşlardır. Mesela hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Bahçecik köyü sakinlerinin kurduğu bir kooperatif vasıtası ile sağılan sütler bir firmaya satılmaktadır. Köyün sütleri saat dokuz civarında toplandığından dolayı günlük hayat çok erken başlamak zorunda değildir. Gelişen teknoloji ile birlikte köyde süt sağım işlemi kısa sürede bitmektedir. Süt sağma makinesi ile üç beş dakika arasında iki hayvan sağılmaktadır. Yörük köylerinde bazı haneler ise büyük baş hayvanları altı yedi ayda bir keserek kasaplara satmaktadır.¹⁴²

Yörüklerin zamanla yerleşik hayata geçmelerinin bir sonucu olarak ekonomik faaliyetlerini tamamlamışlardır. Hayvanlar için araziye yulaf, buğday, arpa ve mısır ekilmesine önem vermişlerdir. Zerzevat, barbunya, gül ve ayçiçeği ekilen ürünler arasındadır.¹⁴³ Yörük köyleri tarım için müsait olmasına rağmen her geçen gün verim

¹³⁹ K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü; Himmet Karakoç, 40 yaşında Kızılcapınar Köyü.

¹⁴⁰ K.K. Şerif Uluçay 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.

¹⁴¹ K.K. Himmet Karakoç, 40 yaşında Kızılcapınar Köyü; K.K. Emrah Karadeniz, 33 Aşağıelmal Köyü.

¹⁴² K.K. Eyüp Gündüz, 48 yaşında, Bahçecik Köyü.

¹⁴³ K.K. Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü; K.K. Hasan Özcan, 84 yaşında Aksutekke Köyü.

düşmektedir. Bu çerçevede Dereboyu olarak bilinen güzergahtaki köylerde yaşayan Yörüklerin bir kısmı sayıları artan domuz saldırıları yüzünden tarlalarını ekmeyi bırakmak zorunda kalmışlardır.¹⁴⁴

Yörük köylerinde ekilmesine önem verilen diğer bir ürün de şeker pancarıdır. Şeker pancarı ekimine 1938'li yıllardan sonra önem verilmeye başlanmıştır. Kapanalan, Muratdere, Aksutekke köylerinde şeker pancarı az olmuş, Çaydere ve Kızılcapınar köylerinde ise üretimi bol olmuştur. Çaydere köyünde bir aile yaklaşık 250-300 ton şeker pancarı üretebilecek kapasiteye sahipti.¹⁴⁵ 1960 yıllar şeker pancarı açısından oldukça verimli yıllar olmuş,¹⁴⁶ üretilen şeker pancarları Bozüyük'te tren vagonlarına yüklenerek İstanbul'daki şeker pancarı fabrikalarına gönderilmiştir. Üretilen şeker pancarının parası üreticiye bir yıl sonra ulaştırılmış ve avans olarak verilmesi gerekli olan paranın bir kısmı ile de üreticiye üç çuval şeker verilmiştir. Geçen süre zarfında şeker pancarı üretimi ise devletin koyduğu kotadan dolayı çok sayıda üretici tarafından bırakılmıştır.¹⁴⁷

Bilecik Yörükleri iyi gelir bıraktığından dolayı şerbetçi otunu da bir dönem yoğun olarak ekmişlerdir. Özellikle Bilecik Pazaryeri'nde şerbetçi otu ekimi yapılmaktadır. Pazaryeri'ne bağlı Küçükemal köyünde en çok gelir getiren ürün şerbetçi otudur. Şerbetçi otunu yetiştirmek kolay bir iş değildir. Şerbetçi otu bir kez ekilir, yazın iplere dolanan bitkiden sayısız filiz çıkar, fazlaları budanır, ilaçlanır, sulanır ve bu işlem nisanda ağustosa kadar sürdürülmektedir. Küçükemal köyünde günümüzde üç-dört hane şerbetçi otunun ekim işi ile ilgilenmektedir. Şerbetçi otları Ağustos'un ortasında açılan fabrikaya satılmaktadır.¹⁴⁸

Yörük halkının ekonomisi, hayvancılık ve tarımın yanında ormancılığa da dayanıyordu. Geçmiş yıllarda köylerde ormancılık hâkimdi. Devlet ormanda kesim yapılacak yerleri belirler ve bu iş için köylüleri görevlendirirdi. Kesim sonucunda elde edilen ağaçlar kereste fabrikalarına gönderilirdi.¹⁴⁹ Diğer bir önemli ekonomik gelir de madencilikti. Bilecik ve çevresi demir, krom, manganez gibi madenler açısından oldukça zengindir.¹⁵⁰

Bilecik bölgesi Yörükleri uzun süre konar göçer bir yapıya sahip olmuşlardır. Yayla mevsimi Eski Türklerde baharda başlıyor sonbahar sonuna kadar devam ediyordu.¹⁵¹ Bilecik Yörüklerinde ise yaylalara mayıs ayında çıkılır ocak ayına kadar durulurdu. Yörükler yaşadıkları köye göre farklı yaylalara çıkarlardı. Mesela Aksutekke köyü sakinleri Batan, Çiçekli Yayla, Kömürüya; Delielmacık köyü sakinleri ise Uzunçam adlı yaylak alanlara çıkarlardı. Yaylalarda kadınlar satmak için süt, peynir, yoğurt yapar; erkekler rençperlik ile meşgul olup, koyunlara, ineklere ve mandalara bakar; çocuklar ise

¹⁴⁴ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü, K.K. Himmet Karakoç, Kızılcapınar Köyü.

¹⁴⁵ K.K. Hüsam Çaydere, Çaydere Köyü.

¹⁴⁶ Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 3 Eylül 1960, sa:361.

¹⁴⁷ K.K. Veli Karakaya, Kızılcapınar Köyü; Himmet Karakoç, Kızılcapınar Köyü.

¹⁴⁸ Mahmut Loka, Küçükemal Köyü.

¹⁴⁹ K.K. Eyüp Gündüz, Bahçecik Köyü; K.K. Hasan Özcan, Aksutekke Köyü.

¹⁵⁰ Demiryürek, a.g.e., s.204-2205.

¹⁵¹ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, c.1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.23.

mal güderdi.¹⁵² Yayla halkı oba kurar, çadırda veya tenekeden yapılmış barakalarda yaşardı.¹⁵³

Yörükler arasında imece usulü organizasyonlar da mevcuttur. “Meci” âdeti Yörükler arasında yaygındır. Mecî, tarlada çapa veya hasat kaldırma zamanlarında karşılıklı yardımlaşmayı esas alan bir uygulamadır.¹⁵⁴ Delielmacık köyü sakinleri ise çam ve meşe ağaçlarını yakar, onları kömür haline getirir, sırtlarında pazarlara satmaya götürürlerdi.¹⁵⁵

Günümüzde Yörük köylerinde üretim azalmış durumdadır. Bahçecik, Günyurdu, Kızılcapınar, Çaydere gibi köylerde bazı haneler hayvancılık yapmaktadırlar. Köylerde yaşayan genç nüfusun iş ve eğitim için şehir merkezlerine gitmeleri Yörükler arasında hayvancılığın durma noktasına getirmiştir. Bilecik'in Yörük köylerinde genel itibari ile yaşlı nüfus yoğunluktadır.

b. Halılar, Kilimler, El Sanatları

150 yıl boyunca Yörük halılarındaki ananevi çizgilerin yanında zamanla çevre köylerde var olan halı merkezlerinin etkisi ile halı motifleri ve kullanılan boyalarda değişimler meydana gelmiştir.¹⁵⁶ Halılar "ıstar" denilen taşınması kolay tezgahlarda dik ve duvara dayalı olarak dokunmaktadır. Genellikle çam ağacından yapılan bir tezgahtır.¹⁵⁷

Bakras ve Küçükelmali köylerinde dört beş kadın oturup 12 günde bir halı dokurdu. Köyün büyüklerinden usta-çırak ilişkisi içinde halı dokuma sanatı öğrenilirdi. Köyde her kızın dokuduğu kendi halısı vardı. Motifler zamanla değişmiş hazır halılardan motif çıkarılır hale gelmiştir. Küçükelmali köyünün geleneksel halılarına "namazla" denilirdi. Koyun kırpılır, didiklenir, taraklanır sonra eğrilip ip haline getirilerek geleplenirdi.¹⁵⁸ Halı ve kilim için kullanılacak yünler, rahat eğrilmesi ve uzama özelliğinin çok olması nedeni ile istenilen incelikte eğrilirdi. Yıkandıktan boyanan yünler parlak olurdu. Yünler boyandıktan sonra akan suda durulanır ardından kurutulurdu.¹⁵⁹

Yörükler halılarda özellikle koyun yünü kullanıp ipleri kök boya ile boyayarak renklendirirlerdi. Kök boya işlemi Yörükler arasında oldukça yaygındı.¹⁶⁰ Otların kökünü kazıp, kazana koyup kaynatarak, hiçbir zaman solmayan kök boya işlemini gerçekleştirilirdi.¹⁶¹ Halılarda kırmızı, sarı ve yeşil gibi baskın renklerin ahengi dikkat

¹⁵² K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü; K.K. Arzu Alan, Delielmacık Köyü.

¹⁵³ K.K. Arzu Alan, Delielmacık Köyü.

¹⁵⁴ K.K. Fatma Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü; K.K. Fatma Karadeniz, Aşağıarmutlu Köyü.

¹⁵⁵ Arzu Alan, Delielmacık Köyü.

¹⁵⁶ Lev Çakmakoglu, "Karakeçili Oymağı Halıları", *Geçmişten Günümüze Osmanlı Sempozyumu Bildirileri*, Söğüt Kaymakamlığı Ertuğrul Gaziyi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Başkanlığı Yayınları, VII., Söğüt Eylül, 1992, s.1169.

¹⁵⁷ Yusuf Durul, *Yörük Kilimleri*, Ak Yayınları, İstanbul, 1997, s.13; Ayşe Hilal Tuztaş, *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2005, s.152; Hilmi Dulkadir, *İçel' de Son Yörükler Sarıkeçeliler*, İçel Valiliği Yayınları, Mersin, 1997, s.76-77

¹⁵⁸ K.K. Ayşe Loka, Küçükelmali Köyü

¹⁵⁹ Yusuf Durul, *Yörük Kilimleri*, Ak Yayınları, İstanbul, 1997, s.54.

¹⁶⁰ Durul, *a.g.e.*, s.53.

¹⁶¹ Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s.179.

çekmektedir. Kırmızı renge yabani elmanın ekşisi ve yeşile ise göz taşı katılmaktaydı. Hemen hemen her renge tutması için bol bol tuz atılırdı.¹⁶²

Yakın zamanda Karakeçili halılarının kalitesinde bir düşme olmuştur. Şahsi halıcıların etkisi ile kısa vadeli iyi halılar üretilebilmektedir.¹⁶³ Bilecik Yörükleri hayvancılığı ve tarımı bırakmalarının yanında gençlerin çalışmak için başka şehirlere gitmesi sonucunda dokumacılığı bırakmışlardır.¹⁶⁴

Köylerde halıcılıktan ziyade kilim dokuma daha yaygındı. İki üç kişi bir araya gelir kilim dokurdu. Çuval dokuma işini köylerde kadınlar genelde bilirdi. Bir haftada iki üç tane çuval kirkitle dokunurdu. Bu çuvallar buğday, arpa gibi ürünlerin taşınması ve saklanması için kullanılırdı.¹⁶⁵

Sonuç

Bu çalışmada Bilecik bölgesindeki Yörüklerin geçmişten günümüze evlilikleri, doğumları, ölümleri, eğlence hayatları ve iktisadi yapıları hakkında derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Yörükler yaklaşık otuz yıllık bir süreci kapsayan dönemde göçebeliği bırakarak yerleşik hayata geçmiş, çadırları terk edip köylere yerleşmiş ve günümüzde ise şehirlere göç etmişlerdir. Bu tarihi sürece bakıldığında Yörüklerin hayatlarında keskin değişimlerin olduğu ve hayat şekillerinin derin bir değişime maruz kaldığı dikkat çekmektedir.

Tarih boyunca farklı kültür ve dinler ile etkileşim içinde bulunan Karakeçililer, süreç içinde eski inanç sistemlerini İslami düşünce tarzı ile birleştirerek yeni bir sentez ortaya çıkarmışlardır. Kültürel birleşenler incelendiğinde ise Bilecik bölgesi Yörüklerinde eski Türk kültürünün izleri tespit edilmiş, bölge Yörüklerinin gelenek ve göreneklerinin Türk dünyasındaki uygulamalara büyük oranda benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Bilecik bölgesi Yörük köylerinde kültürel yapı temelde aynı olmak ile birlikte zamanla düşünlere sunulan yemeklerden damat evine bayrak asılmasına kadar ufak çaplı farklılıklar meydana gelmiştir. Yörüklere ait kültürel değerler köylerdeki yaşlıların sayısının azalması ve gençlerin şehirlere göç etmesi gibi faktörlerin etkisi ile yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yörük âdetleri köylerde kalan az sayıdaki yaşlının hafızasından silinmek üzeredir.

Bilecik bölgesinde var olan 15 Yörük köyünden Kızılcapınar, Çaydere, Kuyupınar Alevi köyü olup diğerleri Sünni köyüdür. Temelde ibadetler ve kültürel yapı aynı olmakla birlikte “epenü dansı” gibi bazı âdetler adı geçen köylerde bilinmemektedir. Tüm köylerde ufak çaplı bazı farklılıklar olsa da Yörük köyelerine gidildiğinde benzer etki hissedilmektedir.

Bilecik Yörükleri için önemli günlerden biri de Ertuğrul Gazi Şenlikleri'dir. Tarihi süreçte Bilecik'in Yörük köylerinde Ertuğrul Gazi ve Hıdırellez şenlikleri uzunca bir süre

¹⁶² K.K. Ayşe Loka, Küçükemal Köyü

¹⁶³ Çakmakoğlu, a.g.e., s.1169.

¹⁶⁴ Musa Seyirci, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s. 95.

¹⁶⁵ K.K. Ayşe Özcan, Aksutekke Köyü.

büyük coşku ile devam etmiş ancak her geçen gün Yörük köylerinin boşalmasının da etkisi ile bu şenlikler sönükleşmeye başlamıştır.

Bölgede yaşayan Yörük çocuklarının bölgenin meşakkatli şartlarının fark etmelerinin üstüne bir de eğitim alanında yaşadıkları zorluklar dikkate alındığında köylerden kaçmaları şaşırtıcı bir sonuç olmamalıdır. Ekonomik sorunların aşılmasının ve de bölgenin şartlar açısından yaşanabilir hale getirilmesinin terse bir göçü cazip hale getirmesi söz konusudur.

Kaynaklar**Araştırma Eserleri**

- Aksoy, Erdal. (2008). "Konar-Göçer Yörük Alt Kültüründe Kadın Kimliği". *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler*. Ankara.
- Aktan, Oğuz "Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti". *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı- Yörükler-Sempozyumu Bildirileri*. Antalya: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altınsapan, Erol. (2003). *Anadolu'da Tarikat Yapılarına Bakış Bilecik Orhangazi İmaretî Kazı Sonuçları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Artun, Erman. (1994). "Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri". *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*. Antalya: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aşan, Muhammed Beşir. (2003). "Karakeçili Şenlikleri Üzerine Bazı Düşünceler". *Oğuz Geleneği Çevresinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*. Kırıkkale: Ofset Matbaacılık.
- Ataman, Sadi Yaver. (1992). *Eski Türk Düşünleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ayhan, Aydu, (1999). *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler*. Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Genel Yayınları.
- Aytaç, Pakize. (2002). "Yörüklerde Aile ve Kadın Kıyafetleri". *Yörük Türkmenlerinde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Yörük Türkmen Vakfı Yayınları.
- Başçetinçelik, Ayşe. (2009). *Adana Halk Kültüründe Doğum, Evlenme, Ölüm*. Adana: Altın Koza Yayınları.
- Baykurt, Şerif. (1994). "Türk Kültüründe Oyunlar ve Danslar". *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*. Antalya: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bilgin, Taner. (2015). *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Bulduk, Üçler. "Karakeçili Aşireti Adlı Risale ve İç-Batı Anadolu'daki Yaşayış ve Yerleşmeler ile Karakeçililer. *Oğuz Geleneği Çerçevesinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*. Kırıkkale: Çetin Ofset,
- Çakmakçoğlu, Lev. (1992). "Karakeçili Oymağı Halıları". *Geçmişten Günümüze Osmanlı Sempozyumu Bildirileri*. VII. Söğüt: Söğüt Kaymakamlığı Ertuğrul Gaziyi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Başkanlığı Yayınları.
- Çelikli, Ali. (2002). "Çepnilerde ve Diğer Türkmenlerde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar". *Yörük Türkmenlerinde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Yörük Türkmen Vakfı Yayınları.
- Demiryürek, Halim. (2015). *Ertuğrul Sancağı (1900-1918)*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Dulkadir, Hilmi. (1997). *İçel'de Son Yörükler Sarıkeçililer*. Mersin: Mersin Halk Eğitim Merkezi Yayınları.
- Durul, Yusuf. (1997). *Yörük Kilimleri*. İstanbul: Ak Yayınları.
- Egawa Higari- Şahin İlhan. (2007). *Bir Yörük Grubu ve Hayat Tarzı: Yağcı Bedir Yörükleri*. İstanbul: Eren Yayınları.

- Eker, Gülin Öğüt. (1999). "Karakeçili Aşiretinde Eski Türk İnançlarının İzleri". *Türk Kültüründe Karakeçililer Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*. Şanlıurfa: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Erden, Atilla. (1994). "Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler". *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı Sempozyum Bildirileri*. Antalya:Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Eröz, Mehmet. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Gülten, Sadullah. (1992). "XVI. yüzyılda Söğüt Yörükleri". *Geçmişten Günümüze Osmanlı Sempozyumları, VII. Osmanlı Sempozyumu Bildirileri*. Söğüt: Söğüt Kaymakamlığı Ertuğrul Gaziyi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı Başkanlığı Yayınları.
- Johansen, Ulla. (2005). *50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı*. Ankara: Kültürü ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kahraman Nurfeddin-Arıkan Refik. (2015). "Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*.
- Kargın, A. Metin. (2015). "Mersin'de Yaşayan, Son Yörükler Olan Sarıkeçililer'in Yaşantıları". *Kültürel Özellikleri ve Yörük Müziği Üzerine Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. Sa: 35. Erzurum.
- Matubara, Masatake. (2012). *Göçebeliğin Dünyası*, Çev: Kilyotaka Sugihara. Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Meydan, Ali. (2016). *Dünden Bugüne Sebil Yörükleri*. Ankara: Pegen Yayınları.
- Oğuz, Zeki. (2004). *Yaylaların Özgür Çocukları Yörükler*. Konya:Fidan Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin. (1987). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. C.1, Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özçelik, İsmail. (2003). "Anadolu'da Karakeçililer". *Oğuz Geleneği Çevresinde Tarihten Günümüze Karakeçililer*. Kırıkkale: Ofset Matbaacılık.
- Özer, Metin. (2006). *Sancaklı Yörükleri*. İzmir: Umay Yayınları.
- Seyirci, Musa. (2003). *Ege Yörükleri*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Sümer, Faruk. (2013). "Yörükler". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C.43. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tanyıldız, Ali. (1990). *Honamlı Yörükleri; Orta Asya'da Gedikli Köyüne*, Isparta:Tokoğlu Ofset.
- Turgut, Vedat. (2015). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Coğrafyasında Vakıflar ve Şehirleşme:16. yy. Bilecik ve Çevresi*. Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Yayınları.
- Tuztaş, Ayşe Hilal. (2005). *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Kaynak Kişiler

- K.K., Arzu Alan, 80 yaşında, Delielmacık Köyü.
- K.K., Aysel Yılmaz, 76 yaşında, Dübekli Köyü.
- K.K., Ayşe Loka, 70 yaşında, Küçük Elmalı Köyü.
- K.K., Ayşe Özcan, 80 yaşında, Aksutekke Köyü.
- K.K., Ayşe Ülker, 70 yaşında, Muratdere Köyü
- K.K., Ayşe Yaşar, 43 yaşında, Bahçecik Köyü.

- K.K., Cellalettin Katrancı, 80 yaşında Muratdere Köyü.
K.K., Emine Uzun, 70 yaşında, Günyurdu Köyü.
K.K., Emrah Karadeniz, 33 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.
K.K., Eyüp Gündüz, 48 yaşında, Bahçecik Köyü.
K.K., Fatma Karadeniz, 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.
K.K., Fatma Katrancı, 70 yaşında Muratdere Köyü
K.K., Gülistan Karakaya, 80 yaşında, Kızılcapınar Köyü.
K.K., Hasan Özcan, 84 yaşında, Aksutekke Köyü
K.K., Himmət Karakoç, 40 yaşında, Kızılcapınar Köyü.
K.K., Hüsam Çaydere, 80 yaşında, Çaydere Köyü,
K.K., İsmihan Çaydere, 80 yaşında, Çaydere Köyü
K.K., Kumru Kaya, 77 yaşında, Günyurdu Köyü.
K.K., Mahmut Loka, 70 yaşında, Küçükelmali Köyü.
K.K., Recep Gündüz, 74 yaşında, Bahçecik Köyü.
K.K., Recep Özer, 70 yaşında, Bilecik Merkez.
K.K., Selim Alan, 49 yaşında, Delielmacık Köyü.
K.K., Sema Yaşar, 24 yaşında, Bahçecik Köyü.
K.K., Servet Dündar, 76 yaşında, Günyurdu Köyü.
K.K., Şerif Uluçay, 68 yaşında, Aşağıarmutlu Köyü.
K.K., Şerife Özer 70 yaşında, Bilecik Merkez.
K.K., Şükrü Yaman 50 yaşında, Bilecik Merkez.
K.K., Veli Karakaya, 82 yaşında, Kızılcapınar Köyü;
K.K., Zehra Çaydere, 50 yaşında, Çaydere Köyü

Arşiv Belgeleri

- BOA. TTD. 453, s.235a;
TADB. TTD. 145, s.94B.
TADB. TTD. 585, s.291.a

Gazeteler

- Bilecik, 8 Eylül 1938, s. 442.
Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 22 Eylül 1962, s.461.
Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 3 Eylül 1960, s. 361.
Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, 30 Eylül 1961, sa:415.
Bozüyük Haftalık Siyasi Gazete, Eylül 1975, s. 2007.

İnternet Adresleri

- <http://www.cokcapinar.com/sayfa/detay/?m=906-yoruk-cepni-dubekli-koyu>
http://www.kucukelmali.com/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=62
<http://www.nufusune.com/5668-bilecik-bozuyuk-bozalan-koy-nufusu>
<http://www.nufusune.com/5670-bilecik-bozuyuk-caydere-koy-nufusu>
<http://www.nufusune.com/5680-bilecik-bozuyuk-kizilcapinar-koy-nufusu>
<http://bakraz.tr.gg/G-Ue-NYURDU-K-Oe-Y-Ue-.htm>

<https://www.haritatr.com/harita/asagi-armutlu/113115>

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238478>

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238486>

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238490>

<https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=238501>